Prof. dr. Urška Perenič

Prof. ddr. Igor Grdina

Hiša Zdravljica

Srednja etaža je posvečena kraju. Tu bi, kar zadeva literarno zgodovino, bi tudi prostor za predstavitev Matije Vertovca in biografske plati Stanka Premrla oziroma sploh Premrlov in drugih osebnosti (ki imajo spomenike oziroma spominske plošče).

Biografije bi bile pripravljene po podobni shemi, pri čemer bi bile nekoliko različno dolge, a vendar ne preveč različno. Pri Vertovcu bi bil poudarke dan na njegovo osebnost skozi knjige, ki pa se dajo predstaviti kot predmeti (torej Vinoreja, Kmetijska kemija, Shodni ogovori (po domače: pridige, ampak če se prav spomnim, so bile tedaj še pridige pred cerkvijo in so res bile shod – moram vprašati kakega cerkvenega zgodovinarja) in Občna povestnica ali zgodovina celega sveta (izdal in dopolnil Mihael Verne).

Mogoča pa je tudi drugačna strategija predstavitve pri Vertovcu: na osnovi njegove prve obsežne biografije v Jezičniku Josipa Marna (Jezičnik XVI, 1878, str. 60–71: https://www.dlib.si/results/?query=%27srel%3dJezi%C4%8Dnik%27&pageSize=25&sortDir=ASC&sort=date&fyear=1878&sortDir=ASC)

Ob tem pa opozarjava, da obstaja vizualno imeniten zemljevid iz jožefinske dobe (ki je bil dolgo časa vojaška tajnost). Zdaj je dosegljiv tule:

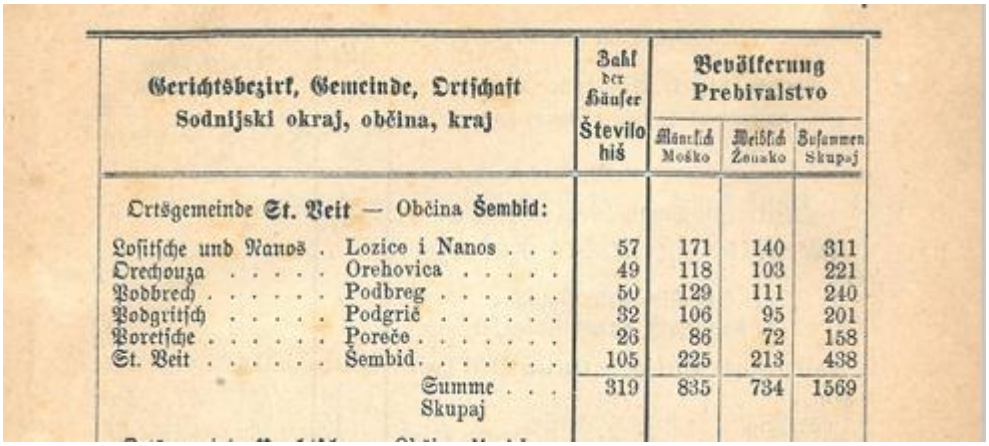
https://maps.arcanum.com/en/map/firstsurvey-inner-austria/?layers=138&bbox=1548019.4173467061%2C5745316.612451242%2C1566220.9847071138%2C5751842.423741089

To se da uporabiti v različnih izrezih, oblikovalec oz. arhitekt bo to vedel najbolje, koliko potrebuje. Obstajajo pa ob tem zemljevidu tudi opisi krajev; za Šembid/Podnanos je v 3. delu edicije: https://zimk.zrc-sazu.si/sl/publikacije/slovenija-na-vojaskem-zemljevidu-17631787-1804-zvezek-3 , in sicer na str. 133 in 134 (zvezek je izšel leta 1997, najde se v knjižnicah). Tam je opis kraja, ne posebej laskav: slabe, majhne hiše, ozke uličice, potok Močilnik je širok 4 korake … in podobne stvari. Vojske ne morejo sprejeti veliko na domove.

Vabljivost tega zemljevida je jasnost, vrisano je marsikaj. Če se ob ta zemljevid dajo poznejše specialke, bi se lahko prikazala rast kraja.

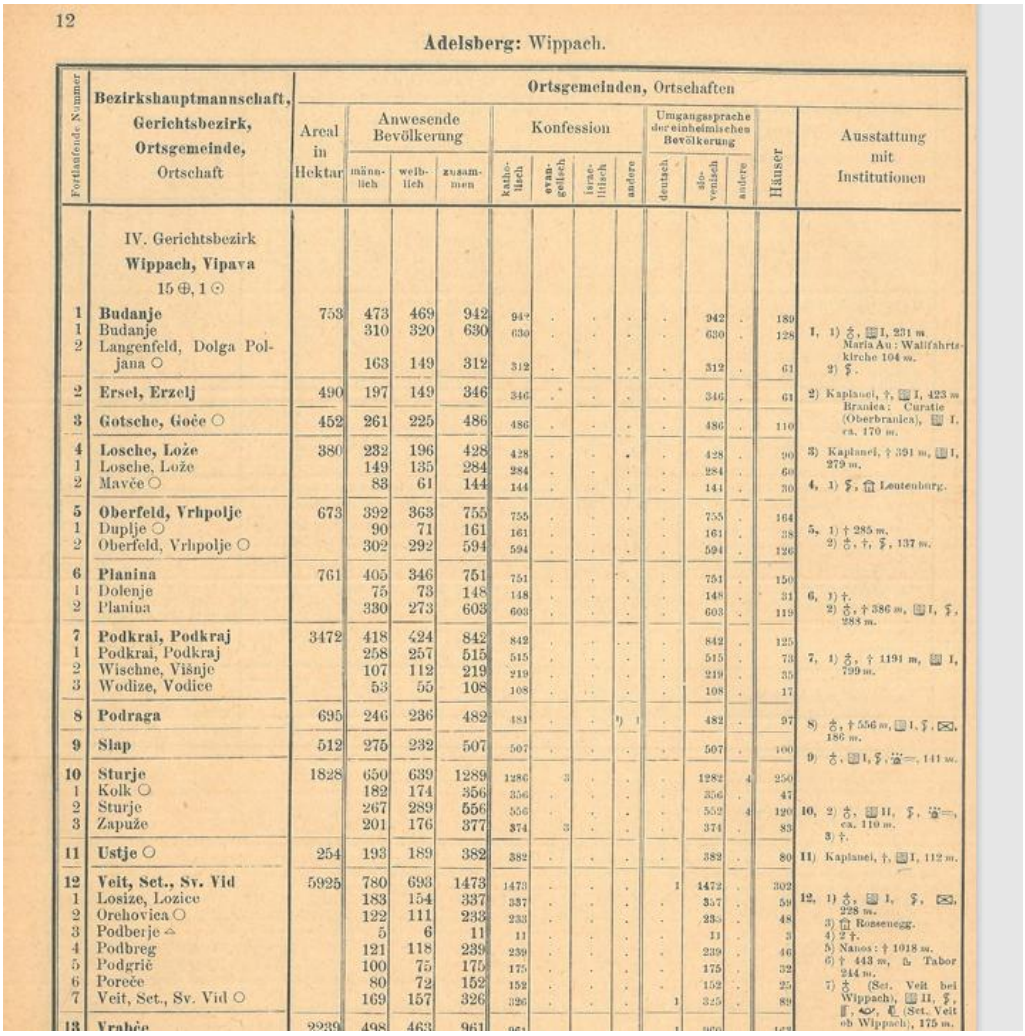
V NUK imajo tudi karto iz italijanske dobe, ki pa se je rabila še v Jugoslaviji: IMAGE (5424×3823)

Rast kraja pa je mogoče prikazati tudi s statističnimi podatki od 1869 dalje. Za leto 1869 (stanje zadnji december tega leta) je to videti takole:

Gerichtsbezirk, Gemeinde, Ortschaft Sodnijski okraj, občina, kraj	Zahl der Häuser Število hiš	Bevölkerung Prebivalstvo Männlich Moško	Weiblich Žensko	Zusammen Skupaj
Ortsgemeinde St. Veit — Občina Šembid:				
Lositsche und Nanos . Lozice i Nanos . . .	57	171	140	311
Orechouza . . . . . Orehovica	49	118	103	221
Podbrech . . . . . Podbreg	50	129	111	240
Podgritsch . . . . . Podgrič	32	106	95	201
Poretsche . . . . . Poreče	26	86	72	158
St. Veit . . . . . Šembid	105	225	213	438
Summe . . . Skupaj	319	835	734	1569

Za leto 1900 – zadnji december tega leta, je videti takole:

12

Adelsberg: Wippach.

Fortlaufende Nummer	Bezirkshauptmannschaft, Gerichtsbezirk, Ortsgemeinde, Ortschaft	Areal in Hektar	Anwesende Bevölkerung: männlich	weiblich	zusammen	Konfession: katholisch	evangelisch	israelitisch	andere	Umgangssprache der einheimischen Bevölkerung: deutsch	slovenisch	andere	Häuser	Ausstattung mit Institutionen
	IV. Gerichtsbezirk **Wippach, Vipava** 15 ⊕, 1 ⊙													
1	**Budanje**	753	473	469	942	942	.	.	.	.	942	.	189	
1	Budanje		310	320	630	630	.	.	.	.	630	.	128	1, 1) ⛪, ▣ I, 231 m. Maria Au: Wallfahrtskirche 104 m.
2	Langenfeld, Dolga Poljana ○		163	149	312	312	.	.	.	.	312	.	61	2) ⚕.
2	**Ersel, Erzelj**	490	197	149	346	346	.	.	.	.	346	.	61	2) Kaplanei, †, ▣ I, 423 m Braidca: Curatie (Oberbranica), ▣ I, ca. 170 m.
3	**Gotsche, Goče** ○	452	261	225	486	486	.	.	.	.	486	.	110	
4	**Losche, Lože**	380	232	196	428	428	.	.	.	.	428	.	90	3) Kaplanei, † 391 m, ▣ I, 279 m.
1	Losche, Lože		149	135	284	284	.	.	.	.	284	.	60	
2	Mavče ○		83	61	144	144	.	.	.	.	144	.	30	4, 1) ⚕, 🏛 Leutenburg.
5	**Oberfeld, Vrhpolje**	673	392	363	755	755	.	.	.	.	755	.	164	
1	Duplje ○		90	71	161	161	.	.	.	.	161	.	38	5, 1) † 285 m.
2	Oberfeld, Vrhpolje ○		302	292	594	594	.	.	.	.	594	.	126	2) ⛪, †, ⚕, 137 m.
6	**Planina**	761	405	346	751	751	.	.	.	.	751	.	150	
1	Dolenje		75	73	148	148	.	.	.	.	148	.	31	6, 1) †.
2	Planina		330	273	603	603	.	.	.	.	603	.	119	2) ⛪, † 386 m, ▣ I, ⚕, 283 m.
7	**Podkrai, Podkraj**	3472	418	424	842	842	.	.	.	.	842	.	125	
1	Podkrai, Podkraj		258	257	515	515	.	.	.	.	515	.	73	7, 1) ⛪, † 1191 m, ▣ I, 799 m.
2	Wischne, Višnje		107	112	219	219	.	.	.	.	219	.	55	
3	Wodize, Vodice		53	55	108	108	.	.	.	.	108	.	17	
8	**Podraga**	695	246	236	482	481	.	.	1) 1	.	482	.	97	8) ⛪, † 556 m, ▣ I, ⚕, ✉, 186 m.
9	**Slap**	512	275	232	507	507	.	.	.	.	507	.	100	9) ⛪, ▣ I, ⚕, 🚉, 141 m.
10	**Sturje**	1828	650	639	1289	1286	3	.	.	.	1282	4	250	
1	Kolk ○		182	174	356	356	.	.	.	.	356	.	47	
2	Sturje		267	289	556	556	.	.	.	.	552	4	190	10, 2) ⛪, ▣ II, ⚕, 🚉, ca. 110 m.
3	Zapuže		201	176	377	374	3	.	.	.	374	.	83	3) †.
11	**Ustje** ○	254	193	189	382	382	.	.	.	.	382	.	80	11) Kaplanei, †, ▣ I, 112 m.
12	**Veit, Set., Sv. Vid**	5925	780	693	1473	1473	.	.	.	1	1472	.	302	
1	Losize, Lozice		183	154	337	337	.	.	.	.	337	.	59	12, 1) ⛪, ▣ I, ⚕, ✉, 228 m.
2	Orehovica ○		122	111	233	233	.	.	.	.	233	.	48	3) 🏛 Rosenegg.
3	Podberje ⛰		5	6	11	11	.	.	.	.	11	.	3	4) 2 †.
4	Podbreg		121	118	239	239	.	.	.	.	239	.	46	5) Nanos: † 1018 m.
5	Podgrič		100	75	175	175	.	.	.	.	175	.	32	6) † 443 m, ⚓ Tabor 244 m.
6	Poreče		80	72	152	152	.	.	.	.	152	.	25	
7	Veit, Set., Sv. Vid ○		169	157	326	326	.	.	.	1	325	.	89	7) ⛪ (Set. Veit bei Wippach), ▣ II, ⚕, ✉, 🚉, € (Set. Veit ob Wippach), 175 m.
13	**Vrabče**	2239	498	463	961	961	.	.	.	1	960	.	172	

Tu se vidi rast prebivalstva tudi za posamezne kraje. Če se oblikovalec oz. arhitekt odloči, ta to uporabi, sporoči, pa priskrbiva podatke za vse popise za dobo habsburške monarhije. Vidi pa se, da se je uradno ime kraja spreminjalo.

Seveda pa je največ tega, kar pride v poštev, popisano v: Jurij Rosa (ur.), Št. Vid – Podnanos. Zbornik prispevkov o kraju in njegovi zgodovini; Nova Gorica: Pokrajinski arhiv v Novi Gorici, 1996.

V Bleiweisovih Novicah se tu in tam najdejo kakšne zanimive stvari; npr. zapis Matije Vertovca o burji. V priponki je pridan začetek tega članka. Bila pa je ena mučna polemika o tem, kdo so narodnjaki v Šembidu in kako so zaslužni, kaj velikega pa ni; a lahko da se je pri prvem pregledu izmaknilo, ker je kraj seveda zapisan tudi kot Št. Vid, Šentvidov je pa kar nekaj v Sloveniji.

V Slovenskem etnografskem muzeju je vrsta fotografij Šembida iz 28. avgusta 1958; tule so: https://www.etno-muzej.si/sl/search/google/%C5%A1embid . Mogoče se premisli, ali se ne bi kakšno od teh lokalitet ponovno fotografiralo iz istega mesta, a v barvah – 28. avgusta letos.

Potem so tu Pilonove fotografije – pomembne tudi zaradi fotografa: https://picryl.com/topics/podnanos

Lahko so tudi štirje letni časi v Šembidu – še marsikaj drugega. Ampak tu bi povedal oblikovalec oz. arhitekt, v katero smer bi še iskali.

Skratka: tu bi se še posvetovali, v katero smer naj še iščemo.